

УДК 378:316.47
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.48.355-360

Пришляк Оксана Юріївна

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра іноземних мов

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна
pryshlyak_o@yahoo.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-3108-502X>

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена тим, що міжкультурна компетентність має бути притаманною практично кожному фахівцю, особливо це стосується представників соціономічних професій. У даній статті здійснено характеристику необхідних передумов концептуалізації моделі міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій. Мета даної статті – вийти на основі здійсненого узагальнення на концептуалізацію моделі міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій з врахуванням викликів і вимог сучасного суспільства. У дослідженні використано теоретичні методи, а саме аналіз, абстрагування, узагальнення, пояснення та класифікація. Автором проаналізовано найбільш типові та вживані визначення досліджуваного феномену, що зустрічаються у наукових доробках дослідників та основних понять, що лежать в основі їх трактувань. На основі аналізу наукової літератури з означеної проблеми нами здійснено спробу виокремити та схарактеризувати провідні структурні компоненти міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій, до них відносимо: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний, конативний. На основі здійсненого узагальнення теорій та моделей міжкультурної взаємодії й міжкультурної компетентності вітчизняних та зарубіжних дослідників здійснено спробу визначення концептуалізації моделі міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій з врахуванням сучасних викликів суспільства. Розробка даної моделі забезпечить більш повне розуміння міжкультурної компетентності у контексті особливостей професійної діяльності фахівців соціономічних професій та осмислення підходів її формування.

Ключові слова: фахівці соціономічних професій; міжкультурна компетентність; теорії міжкультурної компетентності; моделі міжкультурної компетентності; концептуалізація моделі міжкультурної компетентності.

Вступ. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток суспільства в Україні все частіше на перший план висуває завдання підвищення ефективності підготовки фахівців до роботи в міжкультурному середовищі, особливо актуальною ця проблема є для представників соціономічних професій, які безпосередньо працюють з людьми. Міжкультурна компетентність у найбільш узагальненому контексті трактується як здатність індивіда розвивати цілеспрямовані знання, вміння, навички і ставлення, що призводять до змін світоглядних позицій у поведінці і спілкуванні та є ефективними й доцільними у міжкультурній взаємодії. Концептуалізація визначається когнітологією як «дискретне утворення, що є базовою одиницею розумового коду людини, володіє відносно впорядкованою внутрішньою структурою, є результатом пізнавальної (когнітивної) діяльності суспільства і несе комплексну, енциклопедичну інформацію про те, що відображає предмет або явище».

Аналіз низки моделей міжкультурної компетентності, доводить той факт, що майже усі моделі базуються на індивідуалістичних і контекстуальних підходах до розуміння означеного поняття. Однак жодна з моделей не передбачає комплексного підходу, який міг би представити індивіда, фахівця в контексті особливостей професійної діяльності фахівців соціономічних професій, викликів сучасного життя, особливостей роботи в соціумі, при використанні різноманітних засобів та інструментів. Ці моделі не пояснюють, як структурується спільнота, як встановлюються правила взаємин у спільноті чи між фахівцем і клієнтом, як дотримуються їх, як розподіляються ролі та завдання між членами мультидисциплінарної команди, як змінюються вимоги клієнтів як споживачів соціальних послуг до їх якості. Розробка концептуалізації моделі міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій допома-

гає у певній мірі подолати такий дефіцит у літературі та забезпечити більш повне розуміння міжкультурної компетентності у контексті особливостей професійної діяльності фахівців соціономічних професій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема аналізу структурних складових міжкультурної компетентності та концептуалізації міжкультурної компетентності стала предметом дослідження українських дослідників та представників пострадянського простору (О. Гуренко, О. Данищенко, О. Леонтович, В. Корнєшук, О. Новикова, О. Садохін), а також низки зарубіжних дослідників (Р. Вайзмен, Х. Гамільтон, Д. Діардорф, В. Гудикунст, Ю. Кім, А. Кугорі, Д. Мацумото, М. Річардсон, Е. Роджерз, Дж. Сандерс, Т. Стейнфатт, С. Тінг-Тумі, Б. Хантер, Б. Шпіцберг, Г. Шаньон, Б. Шифорд та ін.). Як свідчить аналіз опрацьованих нами теорій і моделей міжкультурної компетентності, дослідники демонструють значну відмінність у підходах, трактуванні суті досліджуваного явища, його структури, бачення процесу його формування, що, закономірно, зумовлено низкою чинників: традиціями наукової школи, наявністю попередніх теоретичних розробок, концептуалізацією певних аспектів міжкультурної взаємодії (міжкультурної співпраці, попередження міжкультурних конфліктів на міжкультурній основі), факторами, що впливають на формування міжкультурної компетентності. Окрім того, не варто упускати з уваги той факт, що теорії й моделі міжкультурної взаємодії й міжкультурної компетентності розроблялися дослідниками через призму аналізу особливостей професійної діяльності і професійної підготовки фахівців різного спрямування і спеціальностей, зазвичай, міжнародних дипломатів, працівників Корпусу Миру, фахівців міжнародних відносин, міжнародних економістів, журналістів.

Оскільки згадані вище науковці працювали над

визначенням суті міжкультурної компетентності, **метою нашого дослідження** є вийти на основі здійсненого узагальнення на концептуалізацію моделі міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій з врахуванням викликів і вимог сучасного суспільства. У дослідженні використано теоретичні методи, а саме аналіз, абстрагування, узагальнення, пояснення та класифікація.

Сьогодні існують різні підходи до розуміння концептуалізації моделі міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій, тому окремі аспекти означеної проблематики залишаються недостатньо вивченими. У даному дослідженні на основі опрацьованих нами матеріалів про трактування суті міжкультурної компетентності, моделей міжкультурної компетентності, особливостей професійної діяльності фахівців соціономічних професій нами здійснено спробу концептуалізації моделі міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій, яка б відображала найбільш суттєві та найбільш важливі її складові (необхідний набір вихідних концептів-конструктів, що дозволили б відобразити картину реальності досліджуваного феномену).

Виклад основного матеріалу. Вивчення теоретичних парадигм, присвячених вивченню міжкультурної компетентності, свідчить, що найбільш чіткою і лаконічною є індивідуалістична парадигма, зосереджена на сформованості вмінь і навичок, якими володіють індивіди. Варіація конкретних здібностей, рис і поведінкових проявів окремих індивідів є передумовою діагностики певного рівня компетентного функціонування у міжкультурному контексті [21].

Зауважимо, що в сучасних умовах у контексті викликів розвитку світової спільноти, питання стоїть так, що міжкультурна компетентність має бути притаманною практично кожному фахівцю, особливо це стосується представників соціономічних професій. Тому закономірно, що необхідною передумовою концептуалізації моделі міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій має стати аналіз найбільш типових, визнаних і вживаних визначених досліджуваного феномену, що зустрічаються у наукових напрацюваннях вітчизняних і зарубіжних дослідників та основних понять, що лежать в основі їх трактувань.

У «Концептуалізації міжкультурної компетенції» Б.Шпіцберг і Г.Шаньон (В.Н.Spitzberg, G.Chagnon) визначають міжкультурну компетентність як «відповідне та ефективне управління взаємодією людей, які в тій чи іншій мірі представляють різні або відмінні афективні та когнітивні моделі поведінки у світі» [21, с. 7]. М.Еверет, Е.Роджерз і Т.Стейнфатт (M.Everett, M.Rogers, T.Steinfaft) [14, с. 221] – як рівень розвитку індивіда, на якому він спроможний ефективно та належно обмінюватись інформацією з представниками інших культур. Дослідник даного поняття Ю.Кім (Y.Kim) [18, с. 62] актуалізує увагу на визначенні міжкультурної компетентності як здатності індивіда налагоджувати кооперативні відносини у всіх типах соціальних і культурних контекстів, в яких спостерігається культурна або етнічна відмінність та адаптуватися до них. Варто зауважити, що дослідники Дж.Кестер (J.Koester), Р.Вайзмен (R.Wiseman) та Дж.Сандерс (J.Sanders) [19] вказують на те, що міжкультурна компетентність має елемент соціального судження, що оцінюється іншими людьми, з якими вони взаємодіють. Поєднання самооцінки та іншої оцінки є логічним, а визначення міжкультурної компетентності охоплює ефективне (з точки зору себе) та належне (з іншої точки зору) спілкування.

Розглядаючи міжкультурну компетентність в

розрізі структури, науковці пропонують на розгляд низку моделей означеного феномену. Зокрема, у 2006 році Б.Хантер (В.Hunter) спільно з 17-ма залученими експертами з галузі міжкультурного спілкування, користуючись методом експертних оцінок або методом Дельфі, представили «Модель глобальних компетентностей» (Global competencies model). На думку автора, так як міжкультурна компетентність прирівнюється до глобальної компетентності, тому у процесі її формування «людина має досягнути власні культурні рамки перед тим, як увійти в інші» [17, с. 279] та сформувати «здатність розуміти власні культурні норми та очікування і визнавати культурні відмінності, а толерантна позиція, толерантне ставлення забезпечать в сучасних умовах підґрунтя для входження особистості у глобалізований світ».

У контексті осмислення і розробки структурної моделі міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій особливої уваги заслуговує модель міжкультурної компетентності Б.Шпіцберга (B.Spitzberg), в якій автор ідентифікує три рівні системного аналізу, на основі яких доцільно розглядати означений феномен, а саме: індивідуальну, епізодичну та реляційну системи. Фактори, що сприяють формуванню означеної компетентності, визначаються з точки зору характеристик, які належать індивідууму (індивідуальній системі), особливостей, що є специфічними для конкретної взаємодії (епізодичної системи), і змінних, які сприяють компетентності у взаємодії з кількома іншими системами (реляційна система). У структурі міжкультурної компетентності науковець Б. Шпіцберг виділяє такі складові: афективну, когнітивну (знаннєву), діяльнісно-практичну (складову навичок і поведінки), рефлексивну й очікуваних результатів (ставлення, поведінка і дії) [20].

У контексті аналізу структурних складових міжкультурної компетентності В.Гудікунст (W.Gudykunst) [15] виокремив три основних компоненти: мотиваційні фактори, фактори знань і фактори навичок. Перший компонент передбачає потреби учасників взаємодії, їх взаємний потяг, соціальні зв'язки, уявлення про самого себе та відкритість для нової інформації. Другий – включає очікування, знання альтернативних інтерпретацій та знання подібностей і відмінностей, спільні інформаційні мережі, уявлення про більш ніж одну точку зору. Третій компонент характеризує здатність адаптувати комунікацію, проявляти емпатію, толерантність, відомі новати поведінку та збирати потрібну інформацію.

У «Моделі компонентів міжкультурної компетентності» (Intercultural Competence Components Model), запропонованій у 1998 р. Х.Гамільтоном (H.Hamilton), М.Річардсоном (M. Richardson) і Б.Шифордом (B.Shuford) [16], провідними компонентами міжкультурної компетентності виокремлено ставлення, знання і навички. На думку дослідників власне ці складові визначають рівень сформованості даної компетентності.

У 1998 році С.Тінг-Тумі та А.Курогі (S.Ting-Toomey, A.Kurogi) [22] обґрунтували модель, в якій наполягали на необхідності зменшення значення мотиваційних чинників і надання переваги когнітивним, поведінковим і наслідковим чинникам. Ця модель включає вимір розуміння, вимір усвідомленості, навички взаємодії а також критерії роботи з підтримки іміджу.

Д. Діардорф (D.Deardorf) на основі використання методу експертних оцінок, або методу Дельфі (Delphi methodology) не тільки обґрунтувала консенсус стосовно трактування поняття міжкультурної компетентності, але й визначення її компонентів.

Дослідниця синтезувала отримані дані у дві моделі, одна з яких отримала назву «Пірамідална модель міжкультурної компетентності», а інша «Модель процесу міжкультурної компетентності». У «Пірамідалній моделі міжкультурної компетентності» дослідниця виокремлює *мотиваційний* (необхідне мотиваційне ставлення) та *когнітивний* (знання та розуміння) компоненти, а також знання, вміння та навички, необхідні для бажаних внутрішніх та зовнішніх результатів, які проявляються у поведінці. У цій моделі нижчі рівні піраміди (знання та розуміння, вміння та ставлення) розглядаються як основа, фундамент, підсилення вищих рівнів (бажані внутрішні та зовнішні результати) [3; 13]. Означена модель є спробою фігурально представити концепцію фундаментальних компонентів міжкультурної компетентності та певне їх впорядкування із отриманим зовнішнім (видимим) результатом. На особливу увагу заслуговує той факт, що дослідниця в ці компоненти також включає умови.

Зауважимо, що у зарубіжній літературі окрім вище означених знань, умінь і навичок, як складових міжкультурної компетентності, дослідники, зокрема Д.Мацумото [6], Дж.Равен [8], Е.Роджерс і Т.Стайнфет [14], додають психологічні знання як прояв реакції індивіда на «іншу» культуру, що отримали назву «міжкультурної сенситивності» і передбачає комунікабельність, відкритість і здатність індивіда легко та швидко вступати в психологічно близьку взаємодію з клієнтом/співрозмовником. Д.Мацумото у книзі «Психологія і культура» розкриває 52 фактори, які, на його думку, характеризують міжкультурну компетентність [11]. Зауважимо, що більшість з них стосуються особистісних характеристик і умінь індивіда в процесі міжкультурної комунікації: здатність пристосовуватися до різних культур; здатність діяти в різних суспільних системах; здатність налагоджувати міжособистісні відносини; усвідомлення значимості культурних відмінностей; відсутність етноцентризму; культурна емпатія.

У контексті міжкультурної комунікації партнери використовують низку прийомів і способів для досягнення цілей комунікації. Сукупність цих здатностей, умінь і навичок, на думку дослідника, створюють основу міжкультурної компетентності, *головними ознаками якої є*: відкритість до пізнання чужої культури, сприйняття психологічних, соціальних та інших міжкультурних відмінностей; психологічна настроєність на кооперацію з представниками іншої культури; вміння розмежовувати колективне й індивідуальне в комунікативній поведінці представників інших культур; здатність долати соціальні, етнічні та культурні стереотипи; здатність володіти набором комунікативних засобів, і робити їх вибір в залежності від ситуації спілкування; дотримання норм етикету у процесі комунікації (Д.Мацумото) [6].

На терені пострадянського простору дослідники розглядають міжкультурну компетентність як складне багатоконпонентне особистісне утворення та невід'ємний компонент професійної компетентності. Характеризуючи міжкультурну компетентність як сукупність знань, умінь і навичок, з допомогою яких індивід може успішно комунікувати з представниками інших культур на побутовому та професійному рівнях, О. Садохін виділяє афективні, когнітивні і процесуальні групи структурних елементів означеного феномену [10, с. 133-134]. До афективних елементів науковець відносить емпатію і толерантність, які не обмежуються лише рамками довірливого ставлення до іншої культури, а утворюють психологічний базис для ефективної міжкультурної взаємодії.

До групи когнітивних елементів – культурно специфічні знання як основу для адекватного тлумачення комунікативної поведінки представників іншої культури, базис для запобігання непорозуміння, підставу для зміни власної комунікативної поведінки в інтерактивному процесі. До процесуальних елементів міжкультурної компетентності належать стратегії, які конкретно застосовуються у ситуаціях міжкультурних контактів. На думку науковця, формування навичок компетентної міжкультурної комунікації вимагає від її учасників розуміння того, що, коли і як він може і має сказати чи зробити. Для цього необхідні: соціокультурні (контекстні) та мовні знання, комунікативні вміння та навички [10, с. 135].

До основних структурних елементів міжкультурної компетентності О. Новикова відносить афективний (передбачає сприйняття культурного різноманіття, уміння створювати та підтримувати атмосферу довіри), когнітивний (охоплює знання про історію і культуру народів, їх національні особливості, їх прояв, правила міжкультурного спілкування) і процесуальний (відтворений у стратегіях, які застосовують при побудові міжкультурних контактів) компоненти [7].

У структурі міжкультурної компетентності О. Леонтович диференціює мовну, комунікативну та культурну складові. При цьому саме на комунікативній складовій означеної компетентності автор акцентує велику увагу як на «комплексі умінь, що дозволяють адекватно оцінювати комунікативну ситуацію, співвіднести наміри з передбачуваним вибором вербальних і невербальних засобів, утілювати в житті комунікативний намір і підтверджувати результати комунікативного акту за допомогою зворотного зв'язку» [5, с. 135-136].

Ми поділяємо наукову позицію О.Гуренко [2] і В.Корнешук [4], які стверджують, що міжкультурну компетентність фахівців соціономічних професій доцільно сприймати і трактувати у культурному, соціальному і професійному контекстах. Якщо контекст культури передбачає знання, сприйняття і розуміння власної та інших культур та культурно-історичних особливостей, цінностей і традицій, моделей культурної ідентичності, то соціальний контекст передбачає оволодіння – знаннями соціальних умов взаємодії та набуття різних моделей соціокультурної ідентичності; професійний контекст передбачає володіння професійно зумовленими знаннями, вміннями, навичками і технологіями професійної діяльності, необхідними для успішного виконання професійних функцій і ролей у міжкультурному середовищі. Міжкультурна компетентність є необхідною передумовою здатностей фахівця усвідомлено враховувати знання соціального й міжкультурного контекстів у процесі професійної діяльності.

У переважній більшості визначень міжкультурної компетентності вітчизняних і зарубіжних дослідників зустрічається поняття «*здатність*», «*здатний*», «*здатності*». Вважаємо за доцільне подати сучасне трактування поняття «здатності». У Великому тлумачному словнику сучасної української мови (Київ, 2005 р.) поняття «здатний» трактується як *такий/така, який/яка може, уміє здійснювати, виконувати, робити що-небудь, поводити себе певним чином; а «здатність» як природне обдарування, здібність* [1, с. 453].

Аналізуючи здатності А.Фурман вважає, що вони є інструментом особистісного самоконструювання в процесі різноманітної діяльності, ситуаційних інтеракцій і міжособистісних стосунків; прямо впливають на виникнення конструктів свідомості

(ціннісних орієнтацій, світоглядних уявлень, системи знань, а також самосвідомості особистості) [12, с. 99].

Український психолог М. Савчин трактує здатність як «спроможності забезпечувати функціонування, становлення та розвиток власного внутрішнього світу (самоактивність) та власного життя у зовнішньому світі (активність). Зокрема, дослідник вважає, що «основними характеристиками здатності є: змістова спрямованість; автентичність як відповідність чи невідповідність природі внутрішнього світу людини; оптимізованість (взаємопов'язаність, структурованість, ієрархізованість) системи спонукань і саморозвитку; рівень розвитку особистості як показник ефективності функціонування здатностей» [9, с. 249].

На нашу думку, здатності, які забезпечують формування міжкультурної компетентності це: спроможності, особистісне спонукання до професійного самоформування і самовизначення (самоідентифікації); спроможності до формування міжкультурної свідомості і міжкультурного світогляду; осмислення, узагальнення і використання власного професійного досвіду і набутих знань для формування і вдосконалення особистісної професійної культури; робота майбутнього фахівця соціономічних професій зі власними спонуканнями до самоформування емпатії та її видів (співпереживання, співчуття, співучасть), виникнення рефлексії; спроможності до самотрансценденції тощо.

Власне тому в процесі концептуалізації і розробки структурно-функціональної моделі міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій вважаємо, що вживання поняття здатності можливе і доцільне в контексті трактування «здатності» як передумови успішного формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій у ЗВО (здатність до поведінкової адаптації та гнучкості); «здатності» (як вагомий чинник, фактора) успішності формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій і «здатності» як результату досліджуваного феномену і процесу його формування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз сутності та складових міжкультурної компетентності свідчить про її міждисциплінарний характер і варіативність дослідницьких підходів щодо трактування її змісту та складових. Це зумовлено складністю і багатоаспектністю досліджуваного феномену. Проте, серед цих варіантів, існує достатній консенсус щоб зробити узагальнення про існування спільних підходів щодо розуміння суті цього поняття. Міжкультурна компетентність у

найбільш узагальненому контексті трактується як здатність індивіда розвивати цілеспрямовані знання, вміння, навички і ставлення, що призводять до змін світоглядних позицій у поведінці і спілкуванні та є ефективними й доцільними у міжкультурній взаємодії. Як системна якість особистості міжкультурна компетентність фахівця соціономічних професій зумовлюється мотивами, ціннісними орієнтаціями, знаннями, вміннями і навичками життєвої і професійної самореалізації і проявляється у сталому інтересі до міжкультурних цінностей, у сформованості відповідних знань, умінь і навичок та здатності здійснення професійної діяльності у міжкультурному середовищі.

На основі аналізу наукової літератури з означеної проблеми нами здійснено спробу виокремити та схарактеризувати провідні структурні компоненти міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій. До них відносимо: мотиваційний (відображає позитивне, ціннісне ставлення індивіда до майбутньої професійної діяльності та рівень умотивованості до формування міжкультурної компетентності), когнітивний (визначає сукупність знань, здатностей, необхідних для успішної життєдіяльності і виконання професійних функцій у міжкультурному середовищі), діяльнісний (відображає професійно необхідні уміння й індивідуальні навички, необхідні фахівцю соціономічних професій для спішної професійної діяльності в міжкультурному середовищі), комунікативний (включає знання про зміст професійної комунікації в міжкультурному контексті та розвиненість комунікативних умінь), конативний (характеризує та передбачає здатність до рефлексії і рівень сформованості особистісно-професійних /професійно зумовлених особистісних якостей фахівця).

Отже концептуалізація моделі міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій – це процес визначення набору когнітивних ознак, які дозволяють усвідомити і поповнювати новою інформацією окреслене поняття. У нашому дослідженні мова йшла про розробку моделі, яка б відображала найбільш суттєві та найбільш важливі її складові (необхідний набір вихідних концептів-конструктів, що дозволили б створити, відобразити картину наукової реальності). Подальше осмислення взаємозв'язків між складовими компонентами міжкультурної компетентності та провідними факторами, що здійснюють на них суттєвий вплив, стануть підґрунтям для продукування гіпотез про їхню природу і деталізацію характеру взаємозв'язків між ними, що дозволить нам рухатися до осмислення системності процесу формування міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій у ЗВО.

Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. Київ: Ірпінськ: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Гуренко О.І. *Теоретичні і методичні засади полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів*: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Бердянськ. 2015. 586 с.
3. Данищенко О.С. Сутність та особливості формування міжкультурної компетентності. *Економіка та держава*. 2012. № 12. С. 141-144.
4. Корнешук В.В. *Теорія і практика формування професійної надійності майбутніх спеціалістів соціономічної сфери діяльності*: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Корнешук Вікторія Вікторівна. Одеса, 2010. 44 с.
5. Леонтович О.А. *Введение в межкультурную коммуникацию*: учеб. пособие. М.: Гнозис, 2007. 366 с.
6. Мацумото Д. *Психология и культура*. 12е изд. URL: http://krotov.info/lib_sec/13_m/maz/umoto_0.htm (дата 11.02.2021)
7. Новикова О.С. Межкультурная компетентность в глобализирующемся мире. *Философия и космология*, 2009. №1 (7). С.205-213.
8. Равен Дж. *Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация*. М.: Когито Центр. 2002. 396 с.
9. Савчин М. *Здатності особистості*: монографія. К.: ВЦ «Академія», 2016. 288 с.
10. Садохин А.П. Межкультурная компетентность: понятие, структура, пути формирования. Социальные коммуникации. *Журнал социологии и социальной антропологии*. 2007. Том X. №1. URL: <http://www.twirpx.com/file/678095/> (дата звернення 15.02.2021)

11. Уорд К. Азбука аккультурації /Под ред. Д.Мацумото. *Психологія і культура*. СПб.: Пітер. 2003. С.656-709.
12. Фурман А. Методологічне обґрунтування багаторівневості парадигмальних досліджень у соціальній психології. *Психологія і суспільство*. 2012. №4 (50). С.98–101.
13. Deardorf D.K. Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. *Journal of Studies in Intercultural Education*. 2006. № 10. PP.241–266.
14. Rogers E.M., Steinfatt Th.M. *Intercultural Communication*. Illinois: Waveland Press, Inc. Prospect Heights, 1999. 292 p.
15. Gudykunst W.B., Kim, Y. *Communicating with strangers: An approach to intercultural communication*. New York: McGraw Hill, 2003. P. 468.
16. Hamilton H., Richardson M., Shuford B. Promoting multicultural education: A holistic approach. *College Student Affairs Journal*. 1998. № 18. PP. 5–17.
17. Hunter B., White G., Godbey G. What does it mean to be globally competent? *Journal of Studies in Intercultural Education*. 2006. № 10. PP. 267-285.
18. Kim Y. The identity factor in intercultural competence. In D.K.Deardorff (Ed.). *The SAGE Handbook of Intercultural Competence*. Thousand Oaks, CA: SAGE. 2009. PP.53–65.
19. Koester J., Wiseman R.L., Sanders J.A. Multiple perspectives of intercultural communication competence. In R.L.Wiseman, J.Koester (Eds.). *Intercultural communication competence*. Thousand Oaks, CA: SAGE. 1993. PP.3–15.
20. Spitzberg B.H. A model of intercultural communication competence. In L.Samovar, R.Porter (Eds.). *Intercultural communication: A reader*. Belmont, CA: Wadsworth. 2000. PP. 375–387.
21. Spitzberg B.H., Chagnon G. Conceptualizing intercultural competence. In D.K.Deardorff (Ed.). *The SAGE Handbook of Intercultural Competence*. Thousand Oaks, CA: SAGE. 2009. PP.2–52.
22. Ting-Toomey S., Kugori A. Facework competence in intercultural conflict: An updated face-negotiation theory. *International Journal of Intercultural Relations*. № 22. 1998. PP.187–225.

References

1. Busel, V.T. (Ed.). (2005). *Velykyy tлумachmyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Perun. [in Ukrainian].
2. Hurenko, O.I. (2015). *Teoretychni i metodychni zasady polikul'turnoyi osvity maybutnikh sotsial'nykh pedahohiv* [Theoretical and methodical bases of multicultural education of future social pedagogues] [Unpublished doctoral dissertation]. M.Dragomanov National Pedagogical University. [in Ukrainian].
3. Danyshenko, O.S. (2012). Sutnist' ta osoblyvosti formuvannya mizhkul'turnoyi kompetentnosti [The essence and features of the formation of intercultural competence]. *Economy and State*, 12, 141-144. [in Ukrainian].
4. Korneshchuk, V.V. (2010). *Teoriya i praktyka formuvannya profesynoyi nadiynosti maybutnikh spetsialistiv sotsionomichnoyi sfery diyal'nosti* [Theory and practice of formation of professional reliability of future specialists of the socioeconomic sphere of activity] [Abstract of Unpublished doctoral dissertation]. K.D.Ushynskiyi South-Ukrainian Pedagogical University. [in Ukrainian].
5. Leontovich, O.A. (2007). *Vvedenye v mezhkul'turnuyu kommunykatsyyu* [Introduction to intercultural communication]. Gnosis. [in Ukrainian].
6. Matsumoto, D. (2003). *Psykhologhiya y kul'tura* [Psychology and culture]. http://krotov.info/lib_sec/13_m/maz/umoto_0.htm. [in Ukrainian].
7. Novikova, O.S. (2009). Mezhhul'turnaya kompetentnost' v hlobalyzyruyushchemsya myre [Intercultural competence in a globalizing world]. *Philosophy and Cosmology*, 1 (7), 205-213. [in Ukrainian].
8. Raven, J. (2002). Kompetentnost' v sovremenom obshchestve: vyyavlenye, razvytye y realizatsyya [Competence in modern society: identification, development and implementation]. Kogito Zentr. [in Ukrainian].
9. Savchyn, M. (2016). Zdatnosti osobystosti [Abilities of personality]. Akademiya. [in Ukrainian].
10. Sadokhin A.P. (2007). Mezhhul'turnaya kompetentnost': ponyatyie, struktura, puty formirovaniya. Sotsyal'nye kommunykatsyy [Intercultural competence: concept, structure, ways of formation. Social communications]. *Journal of Sociology and Social Anthropology*, 10 (1). <http://www.twirpx.com/file/678095/>. [in Ukrainian].
11. Ward, K. (2003). Azbuka akkul'turatsyy [Alphabet of acculturation]. In D.Matsumoto (Ed.). *Psychology and culture* (pp.656-709). Piter. [in Ukrainian].
12. Furman, A. (2012). Metodolohichne obgruntuвання bahatorivnevosti paradyhmal'nykh doslidzhen' u sotsial'niy psykhologhiy [Methodological substantiation of multilevel paradigmatic research in social psychology]. *Psychology and Society*, 4 (50), 98-101. [in Ukrainian].
13. Deardorf, D.K. (2006). Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. *Journal of Studies in Intercultural Education*, 10, 241-266.
14. Rogers, E.M., & Steinfatt Th.M. (1999). *Intercultural Communication*. Waveland Press, Inc. Prospect Heights.
15. Gudykunst, W.B., & Kim, Y. (2003). *Communicating with strangers: An approach to intercultural communication*. New York: McGraw Hill.
16. Hamilton, H., Richardson, M., & Shuford, B. (1998). Promoting multicultural education: A holistic approach. *College Student Affairs Journal*, 18, 5-17.
17. Hunter, B., White, G., & Godbey, G. (2006). What does it mean to be globally competent? *Journal of Studies in Intercultural Education*, 10, 267-285.
18. Kim, Y. (2009). The identity factor in intercultural competence. In D.K.Deardorff (Ed.). *The SAGE Handbook of Intercultural Competence* (pp.53-65). SAGE.
19. Koester, J., Wiseman, R.L., & Sanders, J.A. (1993). Multiple perspectives of intercultural communication competence. In R.L.Wiseman, J.Koester (Eds.). *Intercultural communication competence* (pp.3-15). SAGE.
20. Spitzberg, B.H. (2000). A model of intercultural communication competence. In L.Samovar, R.Porter (Eds.). *Intercultural communication: A reader* (pp.375-387). Wadsworth
21. Spitzberg, B.H., & Chagnon, G. (2009). Conceptualizing intercultural competence. In D.K.Deardorff (Ed.). *The SAGE Handbook of Intercultural Competence* (pp.2–52). SAGE.
22. Ting-Toomey, S., & Kugori, A. (1998). Facework competence in intercultural conflict: An updated face-negotiation theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 22, 187-225.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2021 р.
Стаття прийнята до друку 20.03.2021 р.

Pryshlyak Oksana

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

CONCEPTUALIZATION OF THE MODEL OF INTERCULTURAL COMPETENCE OF FUTURE PROFESSIONALS OF SOCIONOMIC PROFESSIONS

Abstract. The relevance of the study is due to the fact that intercultural competence should be inherent in almost every professional, especially in the socio-economic professions. This article describes the necessary prerequisites for conceptualizing the model of intercultural competence of future professionals in socio-economic professions. The purpose of this article is to proceed on the basis of the generalization on the conceptualization of the model of intercultural competence of specialists of socio-economic professions taking into account the challenges and requirements of modern society. We used theoretical methods in the study, namely analysis, abstraction, generalization, explanation and classification. The author analyzes the most typical and used definitions of the studied phenomenon, which are found in the scientific achievements of researchers and the basic concepts that underlie their interpretations. Based on the analysis of the scientific literature on this problem, we have attempted to identify and characterize the leading structural components of intercultural competence of socio-economic professions: motivational, cognitive, active, communicative, conative. Based on the generalization of theories and models of intercultural interaction and intercultural competence of researchers, an attempt was made to define the conceptualization of the model of intercultural competence of socio-economic professions taking into account modern challenges. The development of this model will provide a fuller understanding of intercultural competence in the context of the peculiarities of the professional activities of specialists in socio-economic professions and understanding the approaches to its formation. Further understanding of the relationships between the components of intercultural competence and the leading factors, that have a significant impact on them, will be the basis for producing hypotheses on their nature and detailing of character of relationships between them, which will allow us to understand the system of intercultural competence of socio-economic professions in higher educational institutions.

Key words: specialists of socio-economic professions; intercultural competence; theories of intercultural competence; models of intercultural competence; conceptualization of the model of intercultural competence.